

Евакуація. Порядок проведення евакуації. Екстрена евакуація та тимчасове виведення учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі із зони загрози життю та здоров'я

У певних умовах, що склалися в ході надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, найбільш ефективним способом захисту населення є його евакуація.

Евакуація населення - комплекс заходів щодо організованого висновку і (або) вивезення населення із зон надзвичайної ситуації або ймовірної надзвичайної ситуації, а також життєзабезпечення евакуйованих у районі розміщення (ГОСТ Р 22.0.02-94). Евакуація здійснюється у безпечні райони, в яких не діють вражаючі фактори відповідного стихійного лиха, аварії, природної або техногенної катастрофи. Ці райони можуть бути завчасно підготовлені для розміщення та першочергового життєзабезпечення евакуйованих.

Евакуація вважається завершеною, коли все підлягає евакуації населення вивезено (виведено) за межі зони дії вражаючих факторів. Перебування евакуйованого населення в місцях розміщення зазвичай носить короткочасний характер.

Особливості проведення евакуації визначаються характером джерела надзвичайної ситуації (радіоактивне забруднення або хімічне зараження місцевості, землетрус, снігова лавина, сель, повінь тощо), просторово-часовими характеристиками впливу вражаючих факторів, чисельністю і охопленням вивозиться (виведеного) населення, часом та терміновістю проведення евакуаційних заходів. Вказані ознаки можуть бути покладені в основу класифікації варіантів проведення евакуації.

В залежності від часу і термінів проведення виділяються попереджувачий (завчасна) та екстрена (невідкладна) евакуація населення.

При отриманні достовірного короткострокового прогнозу про можливість виникнення стихійного лиха або аварії може проводитися попередня (завчасна) евакуація населення із зон можливого дії вражаючих факторів (прогнозованої зони) надзвичайної ситуації.

У разі виникнення і розвитку деяких видів надзвичайних ситуацій проводиться екстрена (невідкладна) евакуація населення. Вивід населення із зони надзвичайної ситуації у цьому випадку, як правило, здійснюється при дефіциті часу і в умовах впливу на людей вражаючих факторів.

Евакуація населення може також проводитися у разі порушення нормального життєзабезпечення населення, при якому виникає загроза життю і здоров'ю людей. Зазвичай це відбувається, коли організація першочергового життєзабезпечення населення безпосередньо в районі лиха неможлива або економічно недоцільна, сформований рівень задоволення життєво важливих потреб населення нижче допустимого, прогнозований час відновлення життєзабезпечення перевищує можливі терміни існування людей без життєзабезпечення або при мінімальному його рівні. Критерії прийняття рішення на евакуацію населення в разі порушення систем і об'єктів життєзабезпечення населення в надзвичайних ситуаціях мирного часу показані в таблиці 9.4.

В залежності від масштабу надзвичайної ситуації і чисельність евакуйованого населення можуть бути виділені локальна, місцева і регіональна евакуації.

Локальна евакуація проводиться у разі, якщо зона можливого впливу вражаючих факторів обмежена межами окремих міських мікрорайонів або сільських населених пунктів, при цьому чисельність евакуйованого населення не перевищує декількох тисяч чоловік.

У цьому випадку евакуйруемое населення розміщується, як правило, у прилеглих до зони надзвичайної ситуації населених пунктах або нестраждалих районах міста. Місцева евакуація проводиться в тому випадку, коли зона надзвичайної ситуації охоплює території малих і середніх міст, окремі райони великих міст, сільські райони. При цьому чисельність еваконаселення може становити від кількох тисяч до десятків тисяч людей, які розміщуються, як правило, в безпечних районах, суміжних із зоною надзвичайної ситуації.

Регіональна евакуація здійснюється за умови поширення впливу вражаючих факторів на значні площі, що охоплюють території одного або декількох суб'єктів Російської Федерації з високою щільністю населення, що включають великі міста. При проведенні регіональної евакуації вивозиться населення може бути переміщено на значні відстані від постійного місця проживання.

В залежності від охоплення евакуаційними заходами населення, яке опинилося в зоні надзвичайної ситуації, евакуацію поділяють на загальну і часткову.

Загальна евакуація передбачає вивезення (висновок) всіх категорій населення із зони надзвичайної ситуації.

Часткова евакуація здійснюється при необхідності виведення з зони надзвичайної ситуації тільки непрацездатного населення, дітей дошкільного віку, учнів шкіл та професійно-технічних училищ.

Таблиця 9.4

Критерії прийняття рішення на евакуацію населення в разі порушення систем і об'єктів життєзабезпечення населення в надзвичайних ситуаціях мирного часу

Основні системи життєзабезпечення, виходять з ладу при НС	Життєво важливі потреби людини	Мінімально допустимі норми споживання, які забезпечуються розглянутої системою життєзабезпечення	Час, протягом якого людина без шкоди для здоров'я може існувати без задоволення даних потреб	Критерії для прийняття рішення про евакуацію
Паливopостачання	Тепло	0,02 т умовного топливагод на людину	У холодну пору року від декількох годин до 2-3 діб	Можливий рівень задоволення життєво важливих потреб нижче допустимого
Електропостачання	Тепло	112 квтгод на людину в рік		
Житловий фонд	Житло	2,5 кв. м на людину протягом декількох місяців	У холодну пору року до 3 діб під відкритим небом і до кількох місяців в наметах	Час відновлення систем, що забезпечують задоволення життєво важливих потреб людини, перевищує час, який він може прожити без задоволення цих
Водопостачання	Вода питна	2,5 л (у спеку 4 л) - 3-5 діб; 10-15 л-10 - 15 звг; далі	1-2 дня	

		22,5-27,5 л (на людину на добу)		потреб, або задоволення їх на рівні, значно нижчому, ніж допустимий
Система забезпечення продуктами харчування	Харчування	Калорійність пиши від 1000-3000 ккалсут. Добова потреба в білку 58-61 р (людини)	Троє діб	

Вибір варіанту загальної або часткової евакуації залежить від виду стихійного лиха, аварії, природної чи техногенної катастрофи; масштабу прогнозованої або виниклої надзвичайної ситуації; ступеня ризику проживання населення в її зоні; тривалістю її наслідків; ступеня необхідності господарського використання виробничих об'єктів, які опинилися в зоні надзвичайної ситуації.

Евакуація населення планується, організується і здійснюється за виробничо-територіальним принципом. Цей принцип передбачає, що виведення чи вивезення робітників, службовців, студентів, учнів середніх спеціальних навчальних закладів і професійно-технічних училищ із зон надзвичайних ситуацій організується підприємствами, установами, організаціями та навчальними закладами. Евакуація решти населення, не зайнятого у виробництві і сфері обслуговування, організовується за місцем проживання через житлово-експлуатаційні органи.

Проте в певних випадках евакуація здійснюється тільки за територіальним принципом, тобто безпосередньо з місця проживання або з інших місць перебування населення на час оголошення евакуації. Це особливо характерно при евакуації в нічний час, у вихідні та святкові дні, при небажанні населення евакуюватися окремо, не в складі сімей, необхідності взяти з дому особисті речі. В подальшому, при наявності часу на возз'єднання сімей, що все частіше в умовах мирного часу буде, мабуть, практикуватися евакуація з місць проживання.

Способи евакуації і терміни її проведення залежать від масштабів надзвичайної ситуації, чисельності опинився в небезпечній зоні населення, що підлягає терміновій евакуації, наявності транспорту, інших місцевих ресурсів і умов. Населення евакуюється транспортом, пішим порядком або комбінованим способом. Останній заснований на поєднанні виведення максимально можливої кількості людей з одночасним вивезенням іншої частини населення наявним транспортом. При цьому транспортом планується вивозити, як правило, людей, які не можуть пересуватися пішим порядком. Комбінований спосіб евакуації в найбільш повній мірі відповідає вимозі щодо здійснення евакомероприятий в максимально стислі терміни.

Тимчасове розміщення населення проводиться в будівлях громадського призначення (готелі, будинки відпочинку, кінотеатри, спортивні споруди, гуртожитки тощо).

Порядок розміщення доводиться до всіх категорій населення. Реєстрація евакоконтингенту проводиться, як правило, безпосередньо в місцях розміщення.

Зміст і порядок здійснення евакомероприятий при кожній конкретній надзвичайної ситуації визначаються умовами, що склалися в її зоні, і матеріально-технічними можливостями відповідних територіальних і виробничих адміністрацій, а також готовністю до проведення евакуації.

При наявності достовірного короткострокового прогнозу про можливість виникнення надзвичайної ситуації та отримання позитивного висновку компетентних органів про необхідність евакуації проводяться підготовчі заходи. Їх мета - створення сприятливих умов для організованого вивезення або виведення людей з можливої зони надзвичайної ситуації.

До підготовчих заходів належать:

- приведення в готовність евакоорганов та уточнення порядку їх роботи;
- уточнення чисельності населення, що підлягає евакуації пішим порядком і транспортом;
- розподіл транспортних засобів по станціях (пунктах) посадки, уточнення розрахунків маршових колон і закріплення їх за пішими маршрутами;
- підготовка маршрутів евакуації, установка дорожніх знаків і вказівників, обладнання місць привалів;
- підготовка до розгортання збірних евакуаційних пунктів та пунктів посадки - висадки;
- перевірка готовності систем оповіщення та зв'язку;
- приведення в готовність наявних захисних споруд.

Право прийняття рішення на проведення евакуації належить керівникам органів виконавчої влади суб'єктів Російської Федерації та органів місцевого самоврядування, на території яких прогнозується або виникла надзвичайна ситуація.

У випадках, що вимагають прийняття невідкладного рішення, екстрена евакуація, носить локальний характер, може здійснюватися за вказівкою (розпорядженням) начальника чергової (диспетчерської) служби потенційно небезпечного об'єкта.

З отриманням сигналу на проведення евакуації здійснюються наступні заходи:

- оповіщення керівників евакоорганов, підприємств і організацій, а також населення про початок і порядок проведення евакуації;
- розгортання і приведення у готовність евакоорганов;
- збір і підготовка до відправлення населення, що підлягає евакуації;
- формування і висновок до вихідних пунктів на маршрутах піших колон, подача транспортних засобів у пункти посадки і посадка евакуйованих на транспорт;
- висновок і (або) вивіз евакуйованого населення із зони надзвичайної ситуації;
- прийом і розміщення еваконаселення в безпечних районах, у тому числі завчасно підготовлених за першочерговими видами життєзабезпечення.

Залежно від специфічних умов конкретної надзвичайної ситуації та матеріально-технічних можливостей наведені зміст і порядок евакомероприятий можуть змінюватися і пристосовуватися до цих умов та можливостей.

Евакуація при різних видах стихійного лиха, аварій, природних і техногенних катастроф має свої особливості.

При **землетрусах** у разі руйнування або пошкодження основних систем життєзабезпечення евакуація може мати місцевий або регіональний масштаби.

Оповіщення та інформування населення про порядок проведення евакомероприятий при виході з ладу територіальних систем оповіщення здійснюються за допомогою обладнаного гучномовними пристроями автотранспорту, а також за допомогою виготовлених для цієї мети покажчиків, транспарантів і іншої наочної інформації.

Евакуація із зон великих землетрусів, як правило, виявляється можливою лише після відновлення транспортних систем, оскільки автомобільний і повітряний транспорт зайняті евакуацією постраждалих (уражених).

Евакуація при землетрусах здійснюється з розгортанням збірно-евакуаційних пунктів в постраждалих районах. В якості цих пунктів, а також місць тимчасового розміщення підлягає евакуації населення використовуються міські майданчики, стадіони та інші безпечні місця. При цьому втративши дах населення може бути тимчасово розміщено в польових таборах, наметах, юртах, вагонах-будиночках, збірних будиночках, залізничних вагонах, на судах водного транспорту.

Евакуація населення з **селенебезпечних районів** може проводитися при загрозі формування селевого потоку, в період його формування, а також, при необхідності, після проходження селевого потоку.

При загрозі формування селевого потоку проводиться попередня евакуація населення. Терміни завершення заходів з вивезення (виведення) населення за межі можливої зони надзвичайної ситуації визначаються на основі короткострокового прогнозу виникнення селеопасности, який видається на період від однієї до трьох діб.

В період формування селевого потоку, коли короткостроковий прогноз виникнення селю відсутня, проводиться екстрена евакуація населення. Екстреність проведення евакуації визначається оперативними прогнозом часу добігання селевої хвилі до захищеного об'єкта (населеного пункту, житлового масиву, туристичної бази тощо). Проведення екстреної евакуації передбачає виведення (вивезення) населення з чотиригодинний зони можливого добігання селевого потоку. За межами цієї зони евакуація населення проводиться у міру виникнення реальної загрози.

Евакуація населення з **лавинонебезпечних районів** проводиться при погрозі сходу снігових лавин, в період їх сходження і після нього в разі руйнування об'єктів життєзабезпечення. Евакуація організовується за територіальним принципом в один етап без розгортання збірної евакуаційного пункту.

При погрозі сходу снігових лавин евакуація носить попереджувальний характер і має локальний або, рідко, місцевого масштабу. Вона повинна бути завершена до певного короткостроковим прогнозом моменту виникнення лавини. При цьому короткостроковий прогноз виникнення лавини дається на період від декількох годин (зазвичай не менше чотирьох) до декількох діб (не більше двох).

При попереджувальній евакуації за межі розбито лавиною зон виводяться жителі тих населених пунктів, які в силу особливостей забудови можуть бути приведені в непридатність для подальшого проживання у результаті сходження лавини очікуваної потужності.

Після початку сходження лавин при необхідності зазвичай проводиться екстрена евакуація локального масштабу. При цьому тимчасово проживають на лавинонебезпечно території (відпочиваючих в санаторно-курортних закладах, на туристичних базах, альпіністських таборах) надається негайна можливість виїхати за межі зони лиха. Постійно проживає в даній місцевості населення евакуюється в найближчі нелавиноопасные райони.

Евакуація населення у випадку **радіаційних аварій** може мати як локальний, місцевий, так і регіональний масштаб залежно від можливих наслідків радіаційної аварії. Рішення на евакуацію населення приймається на підставі прогнозованої або ситуації радіаційної обстановки і прогнозованого опромінення населення.

Критерії прийняття рішень на евакуацію населення із зон радіоактивного забруднення наведені в таблиці 9.5.

Таблиця 9.5

Критерії прийняття рішень на евакуацію населення із зон радіоактивного забруднення

Категорії населення	Захисні заходи	Дозові критерії (доза, прогнозована на перші 10 діб після початку опромінення), мЗв			
		Все тіло		Щитовидна залоза	
		Нижній рівень	Верхній рівень	Нижній рівень	Верхній рівень
Дорослі	Евакуація	50	500	500	5000

Діти, вагітні жінки	Евакуація	10	50	200	500
------------------------	-----------	----	----	-----	-----

Евакуація населення в цьому випадку проводиться за територіальним принципом, за винятком окремих об'єктів (інтернати, дитячі будинки, медичні установи психоневрологічного профілю тощо), яких передбачається евакуація по виробничим принципом.

Евакуація населення проводиться у два етапи:

- на першому етапі евакуація доставляється від місць посадки на транспорт до проміжного пункту евакуації, розташованого на межі зони радіоактивного забруднення;

- на другому етапі евакуація виводиться (вивозиться) з проміжного пункту в сплановані місця тимчасового розміщення.

В цілях запобігання необгрунтованого опромінення населення на першому етапі посадка в транспортні засоби проводиться, як правило, безпосередньо в місцях перебування людей (біля під'їздів будинків, біля службових будівель, захисних споруд).

Проміжні пункти евакуації створюються на зовнішній межі зони радіоактивного забруднення і повинні забезпечувати облік, реєстрацію, дозиметричний контроль, санітарну обробку, медичну допомогу, пересадку з "брудного" (використовуваного в зоні надзвичайної ситуації) на "чистий" (використовується поза зони радіоактивного забруднення) транспорт і відправку евакоконтингенту до місць тимчасового розміщення. Там же, при необхідності, може проводитися заміна або спеціальна обробка одягу і взуття евакуйованих.

Характерною особливістю проведення евакуації населення з радіаційно забруднених територій є використання для вивозу людей критого транспорту, що виключає потрапляння пилу всередину салону (кузова).

Якщо населені пункти, з яких при радіаційній аварії евакуйовано населення, виявляються увійшли до зони відчуження і відселення, то евакуйовані вже не повертаються до місця постійного проживання.

Евакуація при аварії на хімічно небезпечних об'єктах також має свої особливості. У разі прогнозу такої аварії проводиться попередня евакуація в місця, свідомо безпечні при очікуваній аварії.

При аварії, що сталася на хімічно небезпечному об'єкті проводиться екстрений виведення (вивезення) населення, що потрапляє або потрапило в зону хімічного зараження, за межі розповсюдження хмари аварійно хімічно небезпечної речовини.

Можливий екстрений виведення (вивезення) населення планується завчасно за даними попереднього прогнозу і проводиться з тих будинків і споруд, які потрапляють у зону можливого зараження.

Населення, яке проживає в безпосередній близькості від хімічно-небезпечного об'єкту, зважаючи швидкого розповсюдження хмари АХІВ не може виводитися з небезпечної зони, а ховатися на верхніх або нижніх поверхах (у залежності від характеру поширення АХІВ) у жилих, виробничих і службових будівлях і спорудах з проведенням герметизації приміщення і з використанням засобів індивідуального захисту органів дихання.

При хімічній аварії на транспорті вивід (вивіз) населення із зони зараження та тимчасове його розміщення проводяться в оперативному порядку з урахуванням реально складається ситуації.

В залежності від виду і масштабів аварії з викидом АХІВ в навколишнє середовище і тривалості дії вражаючих чинників перебування евакоконтингенту в районах його тимчасового розміщення може скласти від декількох годин до декількох діб.

Евакуація населення як спосіб захисту особливо широко застосовується при **гідродинамічних аваріях** з утворенням хвиль прориву та зон катастрофічного затоплення, а також при повенях природного походження - **повені і паводки**.

Прогнозувати прорив гребель важко, і сам прорив у більшості випадків відбувається раптово. Тому для гідродинамічних аварій найбільш актуальна екстрена евакуація.

Вона проводиться з наперед визначеною ще при проектуванні гідровузла зони можливого катастрофічного затоплення за сигналом про прорив греблі. Оскільки швидкість поширення хвилі прориву може досягати 25 км/ч на рівнинній місцевості і 100 км/год у передгірській та гірській місцевостях, час на залишення небезпечної зони виявляється дуже тривалим. Тому особливо успішно проходить евакуація при наявності в зоні вірогідного катастрофічного затоплення в нижньому б'єфі греблі локальної автоматизованої системи оповіщення про гідродинамічної аварії і розповсюдження хвилі прориву.

Організовується евакуація в два етапи. На першому етапі населення в організованому порядку або самостійно на будь-яких видах транспорту і пішим порядком терміново залишає межі зони катастрофічного затоплення. Маршрути мають при цьому незначну протяжність і з урахуванням рельєфу місцевості спрямовані в основному в протилежну від водотоку бік. На другому етапі населення доставляється в місця тимчасового розміщення.

Евакуація при повенях природного походження проводиться завчасно або невідкладно.

Для попереджуючої евакуації необхідний достовірний короткостроковий прогноз повені, що дозволяє організувати збірні евакуаційні пункти. Екстрена евакуація проводиться вже із зони затоплення плаваючими засобами і вертольотами.

Загальне керівництво евакуацією населення при всіх видах надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, при яких евакуація доцільна, організовують керівники органів виконавчої влади суб'єктів Російської Федерації, органів місцевого самоврядування та організацій, а також комісії з надзвичайних ситуацій відповідних рівнів.

Безпосереднє планування, організацію і проведення евакуації здійснюють евакуаційні органи, створювані при органах виконавчої влади суб'єктів Російської Федерації, органах місцевого самоврядування, адміністрації організацій, та органи управління РСЧС.

Конкретний склад евакоорганів на кожній території і об'єкті визначається виходячи з місцевих умов і потреб. При цьому можуть створюватися:

- евакуаційні комісії;
- евакоприемные комісії;
- збірні евакуаційні пункти;
- приймальні евакуаційні пункти;
- проміжні пункти евакуації;
- групи управління на маршрутах пішої евакуації;
- оперативні групи з вивезення (виведення) еваконаселення.

Керівним органом усієї системи евакомероприятий на відповідній території та об'єкті є евакокомісія. Евакокомісії створюються в суб'єктах Російської Федерації, на територіях самоврядування та об'єктах економіки з числа відповідальних працівників адміністрацій, представників органів управління РСЧС, органів охорони здоров'я,

освіти, соціального забезпечення, внутрішніх справ, транспортних організацій, військових комісаріатів і військових гарнізонів.

Для завчасної підготовки до евакуації та її організованого проведення здійснюється планування евакуаційних заходів. Плани евакуації населення оформляються у вигляді розділів планів дій з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій в мирний час.

Запитання і завдання

1. Що таке захист населення від надзвичайних ситуацій і який основний об'єкт цього захисту?
2. Які види захисту населення від надзвичайних ситуацій ви знаєте?
3. Сформулюйте сутність заходів інженерного захисту при надзвичайних ситуаціях.
4. Назвіть основні заходи інженерного захисту від землетрусів і повеней.
5. Що розуміється під радіаційної і хімічної захистом населення?
6. Перерахуйте основні заходи, що забезпечують радіаційну та хімічну захист вчасно радіаційних і хімічних аварій.
7. Назвіть цілі медичного захисту населення при надзвичайних ситуаціях.
8. Для чого проводиться евакуація населення при надзвичайних ситуаціях?